

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในระดับประเทศและทั่วโลก ว่าประชากรสูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2543 – 2573 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสัดส่วนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ใน ปี พ.ศ. 2558 มี ถึงร้อยละ 14.24 ปี พ.ศ. 2559 มี ร้อยละ 14.78 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และภายในปีพ.ศ.2573 จะมีจำนวนสูงถึง ร้อยละ 25.12 (จุลสารธนาคารกรุงเทพ, 2551, น. 9) ดังนั้นประเด็นประชากรสูงอายุ ที่เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วนี้ จึงทำให้องค์การสหประชาชาติเองได้จัดประชุมสมัชชาโลกในเรื่องผู้สูงอายุขึ้นครั้งแรกที่กรุงเวียนนา ในปี พ.ศ.2525 และได้เกิดแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (International Plan of Action on Ageing) และในปี 2545ได้มีการประชุมสมัชชาโลกในเรื่องผู้สูงอายุขึ้นเป็นครั้งที่ 2 ที่กรุงมาดริด ประเทศ สเปน และสมาชิกที่ประชุมประกอบด้วยรัฐบาลจาก 159 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ได้ร่วมกันกำหนด แผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Madrid International Plan of Action on Ageing –MIPAA 2002) โดยเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ ได้ใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 จะมีสุขภาพที่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีคุณค่า และได้กำหนดเป็นพันธกรณีที่ประเทศภาคีสหประชาชาติจะต้องยึดถือเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ใน 3 ประเด็นหลักได้แก่ ผู้สูงอายุกับการพัฒนา สูงวัยอย่างมีสุขภาพดีและมีสุขภาวะ และ สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม(กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555, น. 1)

จากความจำเป็นดังกล่าวรัฐบาลไทยได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การวิจัยเร่งด่วนที่จะให้ผู้สูงอายุและคนในวัยอื่นๆได้ส่งเสริมคุณค่าให้ผู้สูงอายุมีพลังทางเศรษฐกิจและสังคมและจัด “วยาคติ” เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกกลมกลืน

อนึ่งภารกิจในการจัดการศึกษาตามนิยามในการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปไว้ในสัมมนาเรื่อง “การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาคนสู่อนาคต” เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2558 ณ สโมสรทหารบก กรุงเทพมหานคร ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็น “การจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต”

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในลักษณะของ “พหุฒิสึกษา” โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรทุกภาคส่วนในสังคม อาทิ หน่วยงานภาครัฐ เช่น โรงเรียน องค์กรในชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรศาสนา ฯลฯ ที่จะได้ร่วมกันออกแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอแม่ริม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ที่สอดคล้องกับบริบทชนบทภาคเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นจำนวน 11 ตำบล 92 หมู่บ้าน ในอำเภอแม่ริม ปี พ.ศ. 2559 – 2561

ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาของการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทภาคเหนือ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น ครั้งนี้ ประกอบด้วย 6 มิติดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ/รายได้
2. มิติด้านความпенอยู่
3. มิติด้านสุขภาวะ

4. มิติด้านความอบอุ่น สัมพันธภาพในครอบครัว

5. มิติด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม

6. มิติด้านความมีคุณค่า

ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ หมู่บ้านในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล
ในอำเภอแมริม ปี พ.ศ. 2559 – 2561

ขอบเขตด้านระยะเวลา ตุลาคม 2559 – กันยายน 2561

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดย
บูรณาการใน 6 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ/รายได้ 2) มิติด้านความเป็นอยู่ 3) มิติด้านสุขภาพ
4) มิติด้านความอบอุ่น สัมพันธภาพในครอบครัว 5) มิติด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม และ 6)
มิติด้านความมีคุณค่า

ผู้สูงอายุ หมายถึง คนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลอำเภอแมริม
อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชน มีส่วนร่วมใน
การดำเนินกิจกรรมทั้งในด้านการให้ความรู้ การให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ให้กับผู้สูงอายุ

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ
2. องค์กรในท้องถิ่นได้แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่น
และโดยท้องถิ่น
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ สามารถนำรูปแบบ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุใน
ท้องถิ่นที่มีบริบทใกล้เคียงต่อไป